

Koncept jako pramen: využitelnost pro analýzu úřední korespondence

Mgr. et Mgr. Tereza Hejdová

oddělení vývoje jazyka, Ústav pro jazyk český AV ČR

Historický text a jeho interpretace, 23.–25. 10. 2024

List

- písemnost kancelářského původu
- podává sdělení bez právního dosahu
- rozmanitý obsah, který jde od nevýznamného textu až k důležitým produktům politického či správního obsahu
- × listina
- soukromé písemné sdělení neformálního rázu mezi osobami

List posélací

- = missiv
- doručení pomocí posla (pošta)
- obsahuje pouhé sdělení bez moci závazné
- je zároveň obálkou
- bývá uzavřen přitištěnou pečetí
- struktura
- oslovení, žádost, shrnutí, rozloučení, podpis
- adresa – neuvádí místo doručení, ale titulaturu

[illegible][illegible]

Stará manipulace

- spisy české kanceláře, české dvorské komory (českého místodržitelství)
- 324,8 m
- čeština, němčina, latina
- originál; koncept; přílohy k dopisům

inv.č. sign.

karton poz.

814	D 104/1-3	Jan Pavel Dvorský z Gryfí hory, měšťan staroměstský, dluh, úmrtní listy (2-3)	655
815	D 106/1	Žádost Jana st. Dobřenského z Dobřenic císaři, aby mu prodal 2 královské dvory v Dobřenicích 1607	D 105/1 chybí
816	D 107/1-3	Záležitosti městečka Kravaře (Radoušov) na panství Stvolínky (1,3), odhad panství Skalka a Stvolínky (2)	
817	D 108/1	Spor Pavla Dupáka z Kelče s klášterem sv. Anežky na Starém Městě o zápis domu na právu kláštera, který koupil, do městských knih 1612	
818	D 109/1	Žádost Jana Dobešovského z Malenovic o zápis domu koupenného v Kolíně do městských knih 1612	
819	D 110/1	Povolení slevy Viktorinu Dornkreslovi z Eberharzu, jihlavskému měšťanu, z ceny poškozené vlny, koupené od Německobrodských 1612	
820	D 111/1	Žádost Valentína Draxlera z Tejnice o císařskou přímluvu u	

26 June

[illegible]

Wifings

Famula Philippa

Recebi da Sr. Maria da Glória
a quantia de 1000\$000
em 10 de Maio de 1850
M. J. Pereira

[illegible]

madame de Dan-
Ryckman

"Hijings

[illegible][illegible]

Philly

Prostoby aly g. d. Dame
rzm. Jzj. k. Pranie

[illegible][illegible]

2

1800.
Zli Bozani zardocordati
Zeruziti, Komieradz' gest
ona aduna zefu...
mal...
Zli Bozani zardocordati
Zeruziti, Komieradz' gest
ona aduna zefu...
mal...
Zli Bozani zardocordati
Zeruziti, Komieradz' gest
ona aduna zefu...
mal...

ze Komieradz' gest ona
Anna z Tomaszem zardocordati
Zeruziti, Komieradz' gest
ona aduna zefu...
mal...
Zli Bozani zardocordati
Zeruziti, Komieradz' gest
ona aduna zefu...
mal...

Hláskosloví

Koncept

- diftong *uo* – *zu*ostávala
- dloužení: vyroz*u*měti
- úžení: v ... uvážení sv*ě*m císařském jmíti
- asimilace znělosti: *s* *t*akové sumy

Čistopis

- *ů* – *zů*stávala
- standardní podoba: vyroz*u*měti
- úžení: v ... uvážení sv*ý*m císařským jmíti
- asimilace znělosti: *z* *t*akové sumy

Lexikum

náležilý × náležitý

Koncept

- sumu peněz ... *náležilou*

Čistopis

- summu peněz ... *náležitou*

náležilý (?)

dobrá a náležilá klece taková pro klevetivé
kočky a kocoury, kdežto i s tou babow na
řetězích ohnivých za jazyky na věky přikované
budow

Bilovský, Hlas (1720) 118 117

<na str. 118: náležitá... klece>

Lexikum

vysouzení × rozsouzení

Koncept

- spravedlivého **vysouzení** s vejhradou vrchního práva očekával

Čistopis

- tu spravedlivého **rozsouzení** s vejhradou vrchního práva očekával

vysúzenie n.

dávám svú dobrú vuoli a plnú moc k vysúzení
i posúzení slovné paní Anně k tomu že všemu
dluhu

Teige Mst I, 1, 312 (1455)

Já, Petr z Terešova ... dávám svú dobrú vuoli a plnú
moc k **vysúzení** i k posúzení slovné paní Anně
z Korna ... k tomu ... dluhu Teige: Základy starého
místopisu pražského, rok 1455, s. 312

vysúzenie n.

A on ... Bedřich po vysúzenie a všemu tomu dostiučiněnie
... své právo ... na pana Viléma... má převéstí

ArchČ 16 456 /1493/

A on ... Bedřich po **vysúzenie** a všemu tomu
dostiučiněnie ... své právo ... na pana Viléma ... má
převéstí Archiv český 16, rok 1493

vysouzení

Kderémužto řečníku za takové vysouzení
a pldržení pokut a práci podle
uznání rad komory naší české učiněno bude

Sněmy VIII (1592) 112

Kderémužto řečníku za takové **vysouzení** a
obdržení pokut a práci, podle uznání rad
komory naší české učiněno bude. České sněmy
VIII, rok 1592, s. 112

vysouzení n.
~ věciho.

Jako viditelná církev žije církví neviditelnou, tak i my jako národ budeme bezpečně žít, jestliže nás značný počet spojení budeme tím tichým souhlasem, jenž vzniká ze správného posouzení našeho postavení světového a ze správného vysouzení toho, co a jak kde kdo máme pracovat.

1895 Masaryk,
Čes ot. 235, 7.

vysouzení n.

Ale Bohužel! nebývá to ta jediná cena, kterou mnohý člověk dá často za vysouzení:

1830 Rozličenosti 188,1⁶

Jako viditelná církev žije církví neviditelnou, tak i my jako národ budeme bezpečně žít, jestliže nás značný počet spojení budeme tím tichým souhlasem, jenž vzniká ze správného posouzení našeho postavení světového a ze správného **vysouzení** toho, co a jak kde kdo máme pracovat.

T. G. Masaryk: Česká otázka

od × on

Koncept

- Protož aby ji **od** David Florýn při tom právě ... obvinil

Čistopis

- Protož aby ji **on**, David Florýn, při tom právě ... obvinil

Literatura

- Furger, Carmen: Briefsteller: *Das Medium „Brieff“ im 17. und frühen 18. Jahrhundert*. Köln – Weimar – Wien, 2010.
- Hlaváček, Ivan – Kašpar, Jaroslav – Nový, Rostislav: *Vademecum Pomocných věd historických*. Jinočany: Nakladatelství H&H, 1997.
- Gebauer, Jan: *Historická mluvnice jazyka českého I., Hláskosloví*. Praha: ČSAV, 1963.
- Gebauer, Jan: *Historická mluvnice jazyka českého III. Tvarosloví, Skloňování*. Praha: ČSAV, 1960.
- Janák, Jan – Hledíková, Zdeňka: *Dějiny správy v českých zemích do roku 1945*. Praha: SPN, 1989.
- Jelínek, Milan: Styl epistolární. In: Karlík, Petr – Pleskalová, Jana – Rusínová, Zdenka: *Pocta Dušanu Šlosarovi: sborník k 65. narozeninám*. Boskovice: Albert, 1995, s. 126–137.
- *Kartotéka lexikální archivu (1911–1991)*. Praha: Ústav pro jazyk český AV ČR, v. v. i., 2007–2008 [cit. 24. 9. 2023]. Dostupné z www: <https://psjc.ujc.cas.cz>.
- Křen, Michal – Cvrček, Václav, et. al.: *SYN2020: reprezentativní korpus psané češtiny*. Ústav Českého národního korpusu FF UK, Praha 2020. [cit. 24. 9. 2023]. Dostupný z www: <http://www.korpus.cz>.
- Nejedlý, Petr, et al. *Lexikální databáze humanistické a barokní češtiny* [online]. Praha: Ústav pro jazyk český AV ČR, v. v. i., 2012– [cit. 24. 9. 2023]. Dostupné z www: <https://madla.ujc.cas.cz>.
- *Příruční slovník jazyka českého 1–8*. Praha: Státní nakladatelství, Školní nakladatelství, Státní nakladatelství učebnic a Státní pedagogické nakladatelství, 1935–1957. Dostupné též z: <https://psjc.ujc.cas.cz>.
- *Slovník spisovného jazyka českého 1–4*, Praha: ČSAV, Academia, 1958–1989.
- *Staročeský slovník*. [Seš.] 1–26 [online]. Praha: Academia, 1968–2008 [cit. 24. 9. 2023]. Dostupné z: <http://vokabular.ujc.cas.cz>.
- Stloukal, Karel: *Česká kancelář dvorská 1599–1608; Pokus z moderní diplomatiky*. Praha: nákladem České akademie věd a umění, 1931.
- Šebánek, Jindřich – Fiala, Zdeněk – Hledíková, Zdeňka (red.): *Česká diplomatika do r. 1848*. Praha: Univerzita Karlova, 1984.
- Teige, Josef: *Základy starého místopisu pražského I*. Praha: nákladem obce Královského hlavního města Prahy, 1910–1915.

Děkuji za pozornost.